

Simpсион hautausmaa 200 vuotta

“Seurakunta on eläviä, ei kuolleita varten.”

“Kun haluat tutustua uuteen paikkakuntaan, käy vierailulla seurakunnan hautausmaalla. Siellä näet, millainen paikkakunta on kyseessä.”

Palaan noihin väittämiin vähän myöhemmin.

Hyvä hautausmaajuhlan yleisö. Tervetuloa tänne Simpsion juurelle, 200 –vuotiaalle Saarenkankaan hautausmaalle. Sain mieluisan tehtävän kertoa Simpsion hautausmaan historiaa ja jonkin verran tätä päivääkin.

Hautausmaat ovat perinteisesti sijainneet Suomessa kirkkojen ympärillä. Aikaisemmin vainajia on haudattu myös kirkon lattian alle, Lapuallakin 1700-luvun lopulle saakka. Lapuan ensimmäinen kirkko sijaitsi Lapuanjoen varrelle Turjan Töyräällä. Se rakennettiin luultavasti vuonna 1555 ja tuhoutui myrskyssä Tapanin yönä 1594. Lapualaisten Kaarle-herttualla osittaman valituksen mukaisesti ”ankara ja pelottava tuuli ja ilkeä myrsky siirsi kirkon sijoiltaan yli kirkkomaan, hajoitti ja rikkoi sen niin, ettei ole kahta kappaletta enää yhdessä ja surkeata on sen hävitystä katsella”. Toinen kirkko sijaitsi nykyisen Jokilaakson matkailupuutarhan paikkeilla ja se valmistui vuonna 1595. Kummankin kirkon ympärillä oli myös hautausmaat. Lapuan kolmas (1651) ja neljäs (1750) kirkko sijaitsivat samalla alueella nykyisen järjestyksessä viidennen kirkon kanssa. Myös hautausmaat olivat edeltävien kirkkojen ympärillä.

Vuonna 1820 kihlakunnan katselmuksessa todettiin, että Lapuan silloinen – suorakaiteen muotoinen - kirkko oli kasvaneelle väestömäärälle liian pieni. Kirkko oli niin huonossa kunnossa, ettei sen korjaaminen ja laajentaminen tullut kysymykseen, vaan oli rakennettava kokonaan uusi kirkko. Oikeus määräsi uuden kirkon rakennettavaksi, ja samalla päätti, että Lapuan kappeliseurakuntien tuli osallistua uuden kirkon rakentamisen kustannuksiin yhteensä puolella osuudella ja emäseurakunta toisella puolella osuudella. Kirkon rakentaminen ei kuitenkaan päässyt käyntiin, koska samaan käsittelyyn liitettiin myös kysymys hautausmaan sijainnista. Maaherra päätti alistaa päätöksenteon kirkon ja hautausmaan sijainnista peräti senaatin ratkaistavaksi. Senaatti pyysi tuomiokapitulilta lausunnon ja tähän

hallinnolliseen viivytykseen kului useita vuosia. Vuonna 1823 saatiin uusi oikeuden päätös, jossa mahdollisina kirkon ja samalla uuden hautausmaan paikkona mainittiin Honkimäki ja Weittimäki. Tiistenjokiset ja haapakoskelaiset kannattivat uutta kirkon paikkaa, koska se olisi lyhentänyt heidän kirkkomatkaansa. Seurakunnan papisto ja enin osa seurakuntalaisista pitivät noita paikkaehdotuksia sopimattomina. Honkimäeltä olisi löytynyt paikkakin, kun Tuomas Tiitu lupasi kirkolle ja hautausmaalle alueen, jos vastaavasti saisi korvauksena vanhan kirkon ja hautausmaan paikan. Seurakunta ei katsonut ehdotusta sopivaksi. Lopulta vuonna 1825 päädyttiin siihen, että kirkko rakennetaan entiselle paikalle ja, että hautausmaa siirretään kokoaan uuteen paikkaan.

Kirkon ympärillä sijainneen hautausmaan tilanahtaus ja huono kunto olivat olleet esillä jo paljon ennen uuden kirkon rakentamisen käsittelyä, mutta asioiden kytkeminen toisiinsa hidasti myös uuden hautausmaan perustamista. Ja olihan hautausmaan irrottaminen kirkon kupeesta ajatuksenakin uusi ja tavaton.

Kirkon ympärillä olleet hautarakennukset ja luukammiot olivat rappiolla. Tuomiokapitulikin oli huomauttanut terveydellisistä syistä hautausmaan siirtämiseen loitommaksi kylästä ja pappilasta. Ensimmäisen kerran jo vuonna 1811 seurakunta oli päättänyt anoa uuden hautausmaan perustamista etäämmälle kirkosta. Vuonna 1814 paikaksi oli valikoitunut tämä Saarenkangas. Ehkä vähän lapualaiseen tapaan liittyen sijoituspaikasta saatiin kuitenkin syntymään vuosia kestänyt erimielisyys. Kuutta vuotta myöhemmin, vuonna 1820, seurakunnassa päädyttiin uudelleen siihen, että hautausmaa tulisi kuitenkin pitää entisellä paikalla kirkon vieressä, kun siihen saataisiin lisämaata Yli-Saaren tilasta. Tapuli olisi kuitenkin pitänyt siirtää kirkkopihan koilliskulmaan ja vanhat haudat poistettava ja tasattava. Saman vuoden syksyllä, siis vuonna 1820, kirkonkokouksessa ilmoitettiin, hautuumaan olevan niin täynnä, ettei siinä ollut enää sijaa. Vaihtoehtoisia sijoituspaikaksi tuli uudelleen tämä Saarenkangas. Siitä huolimatta seurakunnassa kallistuttiin vieläkin hautausmaan uusimiseen kirkkopihaan. Vasta Matti Saarenpään luvattua maan hautausmaata varten ilmaiseksi, tehtiin päätös hautausmaan perustamisesta tänne Saarenkankaalle. Matti Saarenpää asetti lahjoitukselle kuitenkin ehdon, jonka mukaan hänen talonsa väki ja alustalaiset saisivat hautasijat ilmaiseksi. Lopulta oikeus piti Saarenkangasta sopivampana ja esitti vanhan hautausmaan lakkauttamista "mitä pikimmin sitä paremmin puhtaan ilman ja tarpeellisen terveysellisyyden saamiseksi Kirkonkylän ympäristöön". Vihdoin vuonna 1825 tehtiin uusi hautausmaa ja sen käytöstä laadittiin tarkat säännöt.

Lapuan viides kirkko, eli nykyinen tuomiokirkko valmistui kaksi vuotta myöhemmin tämän Simpsiön hautausmaan avaamisen jälkeen. Kirkon ympäriltä vanhat haudat

poistettiin ja tasattiin ja siitä vanhasta kalmistosta on muistutuksena muistokivi, joka sijaitsee kirkon kupeessa lähellä tapulia. Kirkkopihaan on myöhemmin haudattu Vapaussodan sekä Talvi- ja Jatkosodan sankarivainajat sekä omaan riviinsä Saksassa jääkärikoulutuksen saaneet vapaustaistelijat. Suomen Sodan Lapuan taistelussa 1808 kaatuneet Ruotsin armeijan sotilaat on myös haudattu kirkkomaahan edellisen kirkon aikana. He ovat saaneet oman muistomerkkinsä nykyisen kirkon viereen.

Uudesta hautausmaasta tuli heti alkuunsa liian pieni. Jo vuonna 1851, vain 26 vuotta myöhemmin, todettiin, että vainajia ole haudattu tilan puutteen vuoksi päällekkäin. Kirkkoherra esitti, että hautausmaata laajennettaisiin ”leposijaksi noin 6.000:lle täällä olevalle matkamiehelle”. Seurakunnan hallinto hylkäsi esityksen, mutta kirkkoherra valitti päätöksestä ja seuraavana vuonna maanmittari kävi mittaamassa lisäalueen ja laajennus voitiin toteuttaa vuonna 1854.

Hautausmaata on sen jälkeen laajennettu useammankin kerran ostamalla lisämaata Saaren ja Alasaaren tiloista.

Hautausmaan uusi puoli otettiin käyttöön vuonna 1945. Nyt hautausmaan kokonaispinta-ala on noin 7,5 hehtaaria. Merkittävä parannus hautausmaan oloihin saatiin, kun 1980-luvulla tämä Simpsiön yli johtava tie perusparannettiin ja tie siirrettiin pois tästä vanhan ja uuden puolen välistä. Uuden puolen takaosassa oleva Uurnalehto perustettiin vuonna 1988, sekä sirottelualue uurnalehdon yhteyteen avattiin vuonna 2023. Tunnustukseton hautausmaa perustettiin vuonna 2006. Sinne ei vielä toistaiseksi ole haudattu yhtäkään vainajaa.

Muutama tilastotieto: Viime vuonna 2024 tänne Simpsiön hautausmaalle suoritettiin hautauksia ja maahan kätkemisiä yhteensä 164, joka on selvästi suurempi luku, mitä seurakunnan omien jäsenten kuolleisuus on. Useimmiten kysymyksessä on Lapualta pois muuttaneiden halukkuus tulla haudatuksi lopulta tuttuun, rakkaaseen hautausmaahan. Viime vuoden hautauksista arkkuhautauksia oli 94 ja uurnien kätkemisiä 70. Tuhkauksia oli siis 43 %. Tiistenjoella hautauksia viime vuonna oli yhteensä 17 ja Kauhajärvellä 11. Kaikkien kolmen hautausmaan yhteenlaskettu tuhkaosaprosentti oli historian korkein, ollen 40,6 %. Oletettavaa on, että tuhkausten suhteellinen osuus jatkuvasti kasvaa.

Hautausmaakulttuuri on muuttunut ja muuttuu jatkuvasti. Meitä saattaa hämmentää tieto, että aikanaan seurakunnan lukkarilla oli nautintaoikeus laiduntaa lampaitaan hautausmaalla. Siksi jotkut haudan haltijat rakennuttivat korkeita rauta-aitojan omaistensa haudan ympärille. Täällä Simpsiöllä on säilynyt näihin päiviin saakka yksi sellainen, Nils Gustaf Malmbergin haudalla. Sitä perua lienee myös käytetty

hautojen reunuskivet ja kettingit. Joskus hautamuistomerkkeihin kirjattiin hyvinkin tarkasti vainajan ammatti, erityisosaaminen, siviilisääty, jopa kuolinsyy. Nykyään hautamuistomerkeissä näkyy melko usein – kristillisen symbolien ohella - harrastukseen tai ammattiin liittyviä viitteitä. Esimerkiksi maanviljelijällä viljantähkä, painituomarilla tuomarin pilli, golfaajalla pelaajan hahmo, taiteilijalla sivellin, musiikin ystävällä nuottiavain tai -viivasto, kirjallisuuden harrastajalla avoin kirja ja niin edelleen. Nyt uurnalehtoon tulee usein vainajan nimi pienessä laatassa ja aina ei sitäkään. Uusina asioina hautamuistomerkkeihin on viime vuosina ilmestynyt myös vainajan oma kuva. Hautausmaakulttuuri on vuosien saatossa muuttunut ja meidän aikaan liittyvät perinteet – tarkoitan kukkien kasteluja ja haravointia - saattavat uusien sukupolvien myötä jäädä pois.

Muutamit rakennukset liittyvät kiinteästi tähän meidän hautausmaahan: ensiksikin vanha talvihauta, joka rakennettiin vuonna 1842. Hautausmaakerroksilla olen todennut, että kaikki eivät enää tiedä, mikä tarkoitus talvihaudalla on ollut. Talvihaudassahan säilytettiin talvella kuolleiden vainajien ruumiit, jotka sitten sulanmaan aikana voitiin laskea kaivettuun hautaan.

Toinen merkittävä rakennus täällä on vuonna 1930 käyttöön vihitty siunauskappeli. Itseäni on kappelissa aina puhuttaneet sen kaksi Onni Ojan maalausta. Takaseinässä – usein huomaamatta jäävä - maalaus ”Työ lakeudella” ja etuosassa ”Elävä toivo”. Jotenkin ajattelen, että siunaustilaisuuksissa selkämme takana on vainajan, mutta myös oma työmme ja eletty elämämme ja silmiemme edessä uusi, elävä toivo Kristuksessa.

Uusi talvihauta on Hakolan Kimmon suunnittelema ja se valmistui vuonna 2009. Tässä yhteydessä vain mainitsen meille lapualaisille tärkeän ja arvokkaan kulttuuriperinteen, eli vainajien saaton. Vaalitaan sitä! Se on osa lapualaista hautausmaakulttuuria.

Monissa seurakunnissa on viime vuosina otettu käyttöön nettipohjainen ”hautahaku”, jolla vieraallakin paikkakunnalla voidaan helposti oman kännykän avulla löytää sinne haudatun sukulaisen tai tuttavan hautapaikan. Hieno apukeino mahdollistaa käynnin tervehtimässä ja muistelemassa ystävää tai sukulaista hänen viimeisellä leposijallaan. Valitettavasti - ainakaan vielä - emme ole saaneet sellaista tänne Simpsiön hautausmaalle.

Suomessa hautausmaiden ylläpito on uskottu seurakuntien tehtäväksi. Se on seurakuntien yhteiskunnallinen tehtävä, kuten esimerkiksi myös väestökirjanpito. Valtion maksaa yhteiskunnallisista tehtävistä seurakunnille korvaukset. Tänä vuonna korvauksia on valtion taholta pysyvästi leikattu, peräti 19,6 miljoonaan eurolla. Saa

nyt nähdä, miten nuo leikkaukset tulevat näkymään yksittäisen seurakunnan hautaustoimen järjestämisessä. Kevään kirkolliskokouksessa oli jo aloite, jonka mukaan seurakuntien velvollisuudesta hoitaa hautaustointia luovutettiin ja tehtävä tulisi hyvinvointialueiden vastuulle. No, esitys ei johtanut asian käsittelyn alkua pidemmälle, mutta kuvastaa sitä, millaisia puheenvuoroja tullaan jatkossakin kuulemaan.

Lupasin palata niihin kahteen alussa mainitsemaani väittämään:

Ensin:

“Kun haluat tutustua uuteen paikkakuntaan, käy vierailulla seurakunnan hautausmaalla. Siellä näet, millainen paikkakunta on kyseessä.”

Meistä monella taitaa olla omakohtaisia kokemuksia tuosta. Kyllä hautausmaa kuvastaa monella tapaa paikkakuntaa, sen historiaa ja kulttuuria.

Hautamuistomerkkeihin kirjatusta vainajien ammasteista voimme hahmottaa paikkakunnan elinkeinorakennetta, mutta myös seudun varallisuutta tai tunnettujen sukujen esiintymistä. Poikkeako tämä Simpsiön hautausmaa muista hautausmaista? Ei nyt suuresti. Mutta jossakin määrin kuitenkin. Ensiksikin tämä meidän hautausmaa on vasta 200 vuoden ikäinen, eli monien lähialueenkin seurakuntien hautausmaita nuorempi. Vainajat ovat isolta osaltaan haudattu sukuhautoihin. Suvut pitävät hautoja edelleen hyvässä kunnossa. Hautausmaa on siisti ja aivan ehdottomasti kaunis. Suuri kiitos siitä kuuluu vainajien omaisten ohella puistopäällikkö Juha Ylisen johtamalle hautausmaan työntekijäkunnalle. Samoin kuin heidän edeltäjilleen.

Muutama yksityiskohta tästä hautausmaasta: tällä hautausmaalle ei ole kovin monia normaalien hautamuistomerkkien lisäksi yleisiä muistomerkkejä. Joitakin kuitenkin: Vanhan puolen portin lähellä on seurakunnan entisen puutarhuri Seppo Tammisen suunnittelema ”Muualle haudattujen muistomerkki”. Muistokivessä on hyödynnetty rikkoutunutta hautakiveä ja edellisen kirkon porraskiveä. Varsinkin pyhäinpäivän ja joulun tienoilla tuo muistomerkki täyttyy kynttilöistä, joita surevat omaiset tuovat kynttilät muistomerkille, kun käynti omaisen haudalle ei etäisyyksien takia ole mahdollista. Patruunatehtaan räjähdysonnettomuuden uhrien muistomerkki on Uudella puolella lähellä monen onnettomuudessa kuolleen hautapaikkaa. Sen on suunnitellut lapualainen taitelija Timo Suvanto ja se paljastettiin onnettomuuden 10-vuotismuistopäivänä. Hautausmaan lounaisosassa on alue, jonne on haudattu useita ortodoksiseen uskontoon kuuluneita Karjalan siirtolaisia. He ovat saaneet myös alueelle yhteisen muistomerkkin Lapuan karjalaiset -seuran toimesta. Tyhjän sylin muistopaikka vihittiin Uudelle puolelle käyttöön marraskuussa 2024.

Seppo Tamminen aloitti Lapulla hautausmaan kävelykierrokset joskus 1990-luvun alussa. Kesäiltoina tutustumiskäyntejä on Lapuan matkailuoppaat toteuttaneen Sepon jälkeen vuodesta 1999 lähtien. Tänä kesän seitsemästä kierroksesta osa on jo toteutettu ja tulevina maanantai-iltoina toteutetaan loput. Tänä kesänä mielenkiintoisen yleisen hautausmaakulttuurin lisäksi on valikoimaan otettu myös kolme erilaista teemakierrosta: tänne haudattujen kulttuurihenkilöiden, kansanedustajien sekä pappien kierrokset. Kaksi viimeksi mainittua tekeekin tästä hautausmaasta erilaisen. Tänne on paikkakunnan kokoon verrattuna haudattu huomattava määrä entisiä kansanedustajia ja säätyvaltiopäivien valtiopäivämiehiä. Kaikkiaan 17 tänne Simpsiölle ja lisäksi yksi kansanedustaja kirkkopihaan Vapaussodan sankarihautaan. Heistä viisi on toiminut ministereinä Suomen hallituksissa. Pappeja tälle hautausmaalle on haudattu vuosien saatossa yli 40, mukana kolme piispaa. Nuo molemmat: kansanedustajien ja pappien suuret määrät kuvaavat juuri Lapuaa ja lapualaisuutta. Täällä on aina arvostettu yhteiskunnallista aktiivisuutta ja samalla seurakuntamme on ollut ja on yksi kirkollisen elämän keskuksista. Lapualla ovat vaikuttaneet vahvasti herätysliikkeet, etenkin evankelisuus ja herännäisyys, jotka ovat kasvattaneet ja työllistäneet lapualaisia pappeja. Hautausmaa siis kuvastaa hyvin Lapuaa ja sen identiteettiä.

Toinen väittämä

“Seurakunta on eläviä, ei kuolleita varten.”

Olen kuullut tuon väittämän yleensä siinä tilanteessa, kun seurakunnan hallinnossa käydään keskusteluja seurakunnan resurssien kohdentamisesta. Siis karrikoiden lapsi- ja nuorisotyöhön, diakoniaan, lähetystyöhön vai hautaustoimeen? Siis nuo ensimainitut edustavat *eläviä* ja hautaustoimi *kuolleita*. Kysymys on niin vaikea, että päätin kysyä tekoälyn kantaa.

Tekoäly vastasi: *Fraasin "seurakunta on eläviä, ei kuolleita varten" voi tulkita siten, että seurakunnan ensisijainen tehtävä on palvella ja tukea eläviä ihmisiä, ei vain vainajia. Tämä korostaa seurakunnan roolia elävien uskoviensa yhteisönä ja heidän hengellisenä kotinaan.*

Termi "seurakunta" viittaa yleisesti uskoviensa yhteisöön, jonka tehtävä on tukea toinen toistaan ja julistaa evankeliumia. Tämä tarkoittaa, että seurakunnan toiminta on suunnattu eläville ihmisille, jotta he voisivat kasvaa uskossa ja elää kristillistä elämää. Vaikka kuolleiden muistaminen ja hautaaminen ovat myös seurakunnan tehtäviä, pääpaino on aina elävien palvelemisessa ja tukemisessa.”

Tuo tekoälyn sitaatti vielä jatkuu saman suuntaisena.

Yritin haastaa tekoälyä väittelemään kanssani teemasta, mutta siihen tekoäly ei nyt suostunut. Minusta hautausmaa ei ole kuolleita varten - eivät he tarvitse tätä kaunista puistoa, heidän maallinen vaellus on päättynyt ja odottavat ylösnousemuksen aamua. Mutta me elävät tarvitsemme paikan, joka muistuttaa meitä keskeneräisestä matkastamme, sen vaikeudesta ja, jossa voimme muistaa edesmenneitä ystäviämme, kuolleita vanhempiamme, sisaruksia, lapsiamme tai omaa rakasta puolisoamme. Elävinä saamme rukoilla:

*Oi Herra, suothan sä minulle
sun armos voimaksi matkalle.
Anteeksi anna,
mua nosta, kannan,
vie perille!*

*Oi saanhan joukkoon autuaitten
kanss' ystäväini ja omaisten
mä päästä kerran
luo armon Herran.
Oi saanhan sen!*